

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ
ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

А.БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік Университеті

Nazarbayev
Intellectual
Schools
Center
of Excellence
NIS

ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ МӘДЕНИЕТ БАСҚАРМАСЫНЫҢ "ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ
МЕМОРИАЛДЫҚ МҰРАЖАЙЫ" КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ

КОММУНАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "КОСТАНАЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ МЕМОРИАЛЬНЫЙ
МУЗЕЙ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА" УПРАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРИБЕ-БІЛІМ
БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

II КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«ИННОВАЦИИ, ЗНАНИЯ,
ОПЫТ – ВЕКТОРЫ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРЕКОВ»

II КНИГА

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Қуанышбаев Сеитбек Бекенович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, география ғылымдарының докторы, Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының мүшесі;

Жарлыгасов Женис Бахытбекович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор;

Скударева Галина Николаевна, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Мәскеу облысындағы МОУ «Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университеті» ректорының м.а.; Ресей Федерациясының жалпы білім беру ісінің құрметті қызметкері, Ресей;

Бережнова Елена Викторовна, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Мәскеу халықаралық мемлекеттік қатынастар институты, Ресей;

Ибраева Айман Елемановна, «Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ жетекшісі;

Онищенко Елена Анатольевна, «Педагогикалық шеберлік орталығы» жекеменшік мекемесінің Қостанай қаласындағы филиалының директоры;

Демисенова Шнар Сапаровна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының меңгерушісі;

Утегенова Бибикуль Мазановна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының профессоры;

Смаглий Татьяна Ивановна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика және психология кафедрасының қауым.профессоры;

Жетписбаева Айсылу Айратовна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Ы.Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

«Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары»: 2023 жылдың 17 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. II Кітап. – Қостанай: А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023. – 1231 б. = «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков»: Материалы международной научно-практической конференции, 17 февраля 2023 года. II Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023. – 1231 с.

ISBN 978-601-356-244-5

Жинаққа «Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланатын мәселелердің алуан түрлілігі мен кеңдігі мақала авторларына заманауи білім беруді жаңғырту мен дамытудың, осы үдерісте қазақ ағартушыларының педагогикалық мұрасын пайдаланудың жолдарын, мұғалімдерді даярлаудың тиімді технологиялары мен форматтарын әзірлеу мен енгізу мәселелерін, ақпараттық қоғамдағы білім беру кеңістігінің ерекшеліктерін айқындауға, сондай-ақ педагогтердің инновациялық қызметінің тәжірибесін жинақтауға, педагогикалық үдеріс субъектілерін психологиялық-педагогикалық қолдауға мүмкіндік берді.

Бұл жинақтың материалдары ғалымдарға, жоғары оқу орындары мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагог-психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей определить векторы модернизации и развития современного образования, использования в данном процессе педагогического наследия казахских просветителей, вопросов разработки и внедрения эффективных технологий и форматов подготовки учителей, специфики образовательного пространства в информационном обществе, а также обобщения опыта инновационной деятельности педагогов, психолого-педагогической поддержки субъектов педагогического процесса.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-244-5

УДК 37.02
ББК 74.00

6. Сабитова З.К. , Складенко К. Русский язык учебник для 7 класса –Алматы: «Мектеп», 2018 – URL: <https://www.okulyk.kz/russkij-jazyk/260/> (дата обращения: 04.01.2023)

ӨОЖ 159.9

ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ СТУДЕНТЖАСТАРДЫҢ АТА-АНА БЕЙНЕСІ ТУРАЛЫ ПІКІРЛЕРІ

Серікбай Нұрбөбек Мерекеқызы
2 курс магистранты
А.Байтұрсынов атындағы ҚӨУ
Қостанай қ., Қазақстан
Байжуманова Бибианар Шаймерденовна
ғылыми жетекші:
псих. ғыл. канд., доцент
Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ
Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада ата-ана бейнесі туралы пікірлерді зерттеудің заманауи тәсілдері талданады. Ата-ана болу құбылысының құрамдас бөлігі ретінде әке болу мен ана болу жеке, жыныстық және әлеуметтік-мәдени ата-ана рөлдерін жүзеге асырудың әртүрлі тәсілдерін білдіретіні көрсетілген. Астана қаласындағы жоғары оқу орындарының студенттері арасында жүргізілген эмпирикалық зерттеу деректері ұсынылған. Ата-ана бейнесі туралы пікірлерді зерттеу үшін ассоциативті эксперимент қолданылды (субъектілерге «ата-ана» ұғымымен байланысты алғашқы ойға келген он сөзді жазу ұсынылды); ассоциативті эксперименттің деректерін нақтылау үшін әңгіме қолданылды. Эмпирикалық зерттеу деректерінің интерпретациясы жасалады.

Түйінді сөздер: ата-ана бейнесі, студент жастар, ата-ана болу, психологиялық дайындық.

Аннотация

В статье анализируются современные подходы к изучению представлений об образе родителей. Было показано, что отцовство и материнство как составная часть феномена родительства представляют собой различные способы реализации личных, половых и социокультурных родительских ролей. Представлены данные эмпирического исследования, проведенного среди студентов вузов города Астаны. Ассоциативный эксперимент использовался для изучения мнений об образе родителей (испытуемым было предложено записать десять первых слов, которые пришли на ум, связанных с понятием «родитель»); для уточнения данных ассоциативного эксперимента использовалась беседа. Делается интерпретация данных эмпирического исследования.

Ключевые слова: образ родителей, студенческая молодежь, родительство, психологическая готовность.

Abstract

The article analyzes modern approaches to the study of ideas about the image of parents. It has been shown that fatherhood and motherhood as an integral part of the phenomenon of parenthood are different ways of realizing personal, sexual and socio-cultural parental roles. The data of an empirical study conducted among students of Astana universities are presented. The associative experiment was used to study opinions about the image of parents (the subjects were asked to write down the first ten words that came to mind related to the concept of «parent»); a conversation was used to clarify the data of the associative experiment. The interpretation of empirical research data is made.

Key words: image of parents, student youth, parenting, psychological readiness.

Отбасы – адамның ең маңызды қажеттіліктерін қанағаттандыратын орта: басқа адаммен тығыз қарым-қатынас қажеттілігі және ата-ана болу қажеттілігі. Кез келген қажеттілік оны орындаушы азды-көпті тиімді түрде құрастырған қызметте қанағаттандырылады. Іс-әрекет құрылымы өзінің ең жалпы түрінде санада бейнеленетін немесе көрсетілмейтін мотивтерді, мақсаттарды және әрекеттерді қамтиды. Жоғарыда аталған құрамдас бөліктердің хабардарлық деңгейін және жүйелілігін арттыру іс-әрекеттің тиімділігін арттыруға әкеледі.

Құбылыс ретінде ата-ана адам әрекетінің кез келген басқа түрлеріне қолданылатын жалпы заңдарға сәйкес жүзеге асырылатын күрделі қызмет. Жастық дамудың әртүрлі кезеңдерінде адам өзінің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін әлеммен қарым-қатынас жасаудың белгілі бір тәсілдерін меңгереді. Ата-ана болу қажеттілігі адам өмірінің белгілі бір кезеңінде табиғи түрде туындайды және жиі осы кезеңдердің ішіндегі ең қиыны болып шығады, оған «дайындықсыз» келген ата-аналарда психологиялық мәселелердің тұтас кешені шыға келеді.

Адамның көптеген іс-әрекеттерінің сәтті аяқталуы үшін мұқият стратегиялық жоспар қажет: оның жоспарынсыз, қажетті материалдардың қасиеттерін зерттемей және оның кестесін жазбай, әдемі және функционалды үй құру мүмкін емес.

Ата-ана болу да оны жүзеге асыруға саналы және жауапкершілікпен қарауды қажет ететін әрекет болып табылады. Дегенмен, білім берудің заманауи жүйесінде бозбалалар мен бойжеткендерді жақын болашақта олар «ойнайтын» маңызды өмірлік рөлдердің біріне дайындауға жеткілікті деңгейде көңіл бөлінбей келеді. Олардың қандай ата-ана болатыны, олардың ата-аналық рөліне және балаларын тәрбиелеудегі қызметінің нәтижелеріне қаншалықты риза және қанағаттанатындығы бәрімізді қандай болашақ күтіп тұрғанына байланысты.

Ата-ана болу – «әке болу» және «ана болу» сияқты құбылыстарды қамтитын күрделі құрылым, бірақ бұл саладағы зерттеушілер –Э.Р.Алексеева, Т.А.Гурко, М.О.Ермихина, И.С.Кон, Р.В.Овчарова, В.А.Рамих және т.б., атап өткендей, олардың қарапайым жинағымен шектелмейді [1].

Көпшілік психологтардың жалпы отбасы және оның ішінде ата-ана бейнесі феноменін зерттеуге деген қызығушылығы біршама уақыт бұрын пайда болғанына қарамастан, қазіргі уақытта «ата-ана» феноменінің бірыңғай анықтамасы әлі жасалмаған.

Ана мен әке болу проблемасының қазіргі дағдарыстық жағдайы бойжеткендер мен бозбалалардың болашақ отбасы туралы пікірлерін, оның ішінде ата-ана мәселесін зерттеудің өзектілігін анықтайды. «Ата-ана болу» ұғымы әр түрлі ғылыми саланың зерттеушілерін өзінің айналасында біріктіреді: мысалы, философия қоғам үшін балалар мен отбасының құндылығын зерттейді; әлеуметтану ата-ананы әлеуметтану категориясы ретінде анықтайды, ол нақты немесе әлеуетті ата-аналардың балалардың тууы мен тәрбиесімен байланысты тұрақты эмоционалды бай өзара әрекеттесуі және еркек пен әйелдің сәйкес мінез-құлқымен сипатталады; педагогика отбасында балаларды тәрбиелеу мәселесіне көңіл бөледі; психология ата-ана болуды күрделі әлеуметтік-психологиялық құбылыс ретінде қарастырады.

Ата-ана мәселесін зерттеудегі заманауи тәсілдер

Психологиялық көзқарасқа көшейік. Ата-ана болу, М.О.Ермихина, Т.А.Гурко, Р.В.Овчарова бойынша, әкелік пен аналықты қамтитын күрделі формация, бірақ анықтаудың жоғары трансперсоналды деңгейде орналасқан. Әке мен ана құбылысында жеке адам болмысының сапалық белгілері алдыңғы орынға шығады. Р.В.Овчарованың пікірінше, «ата-ана болу – бұл екі деңгейде қарастырылатын көп қырлы құбылыс: күрделі кешенді субъективті-тұлғалық білім ретінде және әдетте жиынтық болып табылатын тұлға ретінде, яғни екі адамды – әке мен ананы қамтиды» [2].

Қазіргі әлеуметтік-психологиялық әдебиеттерде ана мәселесі жан-жақты қарастырылған (Р.В.Овчарова, А.Р.Михеева, Т.В.Скрицкая және т.б. зерттеулері) және әке болу мәселесі жеке құбылыстар ретінде азырақ (Е.В.Кричевская, И.С.Кон және т.б. еңбектері) қарастырылған.

Соңғы онжылдықта Н.В.Богачева, О.В.Гнезденева, А.В.Гумницкая, С.Ю.Девятих, М.О.Ермихина, Н.П.Мальтинникова, Е.А.Нестерованың еңбектерінде, Р.В.Овчарова, Е.Г.Смирнова және т.б. әке болумен ана болуды зерттеуге тұтас көзқарасты белсенді түрде дамытуда. Оны жақтаушылар әке болу мен ана болу құбылыстардың жеке, жыныстық және әлеуметтік жағдайын атап өтеді. Әке мен ананың балаға деген қатынасының гендерлік эмоционалды-мінез-құлық сипаттамаларын И.С.Кон, Е.П.Ильин зерттеген. Э.Фромм жыныстық-рөлдік айырмашылықтар туралы айтып, аналық махаббаттың (баланы абсолютті қабылдау) және әкелік махаббаттың шартты сипатын (оны лайық немесе уақытша жоғалтуы мүмкін) атап көрсетті [3].

Р.В.Овчарова жеке психологиялық (тұлғаның ерекшеліктері, құндылықтары, көзқарастары және т.б.) және әлеуметтік (қазіргі қоғамның әлеуметтік-мәдени дамуы, ата-ана тұлғасының әлеуметтік және өмірлік тәжірибесі, адамның осы үдерісте алған ата-ана махаббатының тәжірибесіне) назар аударады. өз ата-анасымен өзара әрекеттесу) әкелік және аналық аспектілері. Басқа зерттеушілер де ата-ана болудың әлеуметтік детерминизмін атап өтеді (Т.В.Скрицкая, Е.В.Шамарина). Ана болу құбылысының мәдени-тарихи сипатына тоқталған Э.Бадинтер ананың балаға деген көзқарасы қоғамның өзінің ана құбылысына қатынасына тікелей байланысты деп есептейді. И.С.Кон пікірінше, әке болу ана болумен салыстырғанда одан да әлеуметтік шартты құбылыс, сондықтан әке болудың ерекше стилі көптеген әлеуметтік-мәдени жағдайларға байланысты және бір мәдениеттен екіншісіне айтарлықтай өзгереді.

Ата-ана болу мәселесін теориялық талдау мынадай алдын ала қорытындыға әкеледі: ата-ана феноменінің құрамдас бөліктері ретінде әке және ана ата-ананың жеке, жыныстық және әлеуметтік-мәдени рөлдерін жүзеге асырудың әртүрлі тәсілдері болып табылады [4].

Қоғам дамуының қазіргі кезеңінде ата-аналық кеңістіктің деформациясы болмаса да, модификациясыбайқалады. Отбасы дағдарысы бірте-бірте ата-ана дағдарысына ұласты. Сандық жағынан нашарлау тенденциясы бар («ата-ана махаббатының тапшылығы») [5] және ата-ана мен бала қарым-қатынасының сапалық (әлеуметтік, жыныстық және жеке стереотиптердің ана мен әкенің трансформациясы) сипаттамалары. Көрсетілген үрдіс аясында көптеген ата-аналардың психологиялық-педагогикалық мәдениетінің төмендігі, өз балаларын тәрбиелеуге қызығушылықтың жоқтығы ерекше алаңдатады. Жыныстық рөлдердің көмескіленуі, олардың қазіргі қоғамда араласуы ана мен әке болудың әлеуметтік маңызының төмендеуіне әкелді (Р.В.Овчарова, В.А.Рамих, И.С.Кон).

Кей ғалымдар тұжырымы бойынша қазіргі ата-ананың құндылық-нормативтік трансформациясы мынадай әлеуметтік факторлармен анықталады: қоғамдық өмірді жалпы либерализация және демократизациясы, отбасының қатаң белгіленген стандарттары бар әлеуметтік институттан өзгеруі. шағын психологиялық топқа өмір сүру, отбасындағы билікті бөлудегі өзгерістер, ата-ана мен бала қарым-қатынасы мен өмірдің әлеуметтік-экономикалық жағдайлары өзгереді.

Тәрбиенің әлеуметтік формаларынан бас тарту және негізінен отбасылық тәрбиеге көшу ата-ананың бала тұлғасын дамытудағы жауапкершілігі мен маңыздылығын арттырады. Бірнеше онжылдықтар бұрын жақсы ата-ана болу үшін шашыраңқы педагогикалық білім жеткілікті болды. Заманауи ата-аналар отбасының тиімді жұмыс істеуіне кедергі келтіретін көптеген қолайсыз экономикалық, әлеуметтік, экологиялық, саяси және басқа факторлардың әсерімен байланысты олардың тәрбиелік тәжірибесін сапалы түрде көрсетуді қажет етеді.

Р.В.Овчарованың, Г.Г.Филиппованың зерттеулері отбасылық құндылықтар мен бала тәрбиесі туралы көзқарастардың ата-ана болу сәтінен бұрын қалыптасқанын дәлелдейді. Жоғарыда айтылғандардың барлығына байланысты біз жоғары оқу орындары студенттерінің ата-ана мәселесі туралы ой-пікірлеріне зерттеу жүргіздік. Зерттеудің негізгі мақсаты – жастардың ата-ана туралы түсініктерінің ерекшеліктерін анықтау. Эмпирикалық зерттеу студенттер арасында жүргізілді (n=50; көпшілігі қыздар, 17-25 жаста; 12% некеде).

Тағы бір диссертациялық зерттеуде [6] ата-ананың психологиялық-педагогикалық құзіреттілігі түсінігін береді, сонымен қатар оның өзара байланысты және өзара тәуелді компоненттерін атап көрсетіледі: танымдық-рефлексиялық, құндылық-семантикалық, әлеуметтік-мәдени, тұлғалық және эмоционалды-реттеушілік. Автордың анықтамасы бойынша ата-ананың психологиялық-педагогикалық құзіреттілігі – бұл орындалатын ата-ана міндеттерінің мәнін ұғынудан, олардың ата-ана рөлін сындарлы жүзеге асыруға тұлғаның дайындығы түріндегі қалыптасқан тұлғалық тәрбие. әлеуметтік маңыздылығы, отбасы саласында жинақталған тәжірибені сындарлы меңгеру, өз баласына субъективті қатынас, ата-ана мен бала қарым-қатынасы саласындағы отандық және әлемдік мәдениеттегі психологиялық-педагогикалық жетістіктерге негізделген білім беру стилін үздіксіз жетілдіру. Автор ЖОО студенттері арасында ата-ананың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігінің құрамдас бөліктерінің қалыптасу деңгейіне талдау жүргізіп, қалыптастырушы бағдарлама ұсынды, оның нәтижелері бойынша зерттелетін параметрлерді қалыптастырудағы оң динамикасын көрсетті.

Жоғарыда айтылған және басқа зерттеулерге сүйене отырып, біз келесі тұжырымға келеміз: «ата-ана болуға психологиялық дайындық» тұлғаның ажырамас қасиеті болып табылады, оның деңгейі келесі компоненттердің қалыптасуы арқылы анықталады:

- психологиялық және әлеуметтік құбылыс ретінде «ата-ана болу» туралы білім;
- өздерінің болашақ функционалды ата-аналық рөлдерінің бейнесі;
- болашақта жақсы ата-ана болуға ықпал ететін жеке қасиеттер;
- рефлексия және өзін-өзі реттеу;
- әлі өмірге келмеген балаға оң көзқарас;
- өзін-өзі жүзеге асыратын, өзін-өзі растайтын және өзін-өзі дамытатын тұлға ретінде болашақ ата-ана ретінде өзін оң бағалау.

Ата-ана болуға психологиялық дайындық, зерттеу көрсеткендей, келесі компоненттерді қамтиды: танымдық-рефлексивті, тұлғалық және эмоционалды-реттеушілік [7].

Ата-ана болу туралы пікірлерді зерттеу үшін ассоциативті эксперимент қолданылды (респонденттерге «ата-ана болу» ұғымына байланысты ойға келген алғашқы он сөзді жазу ұсынылды); Ассоциативті эксперименттің деректерін нақтылау үшін осы мәселе бойынша қажетті ақпаратты алуға мүмкіндік беретін сұхбат пайдаланылды.

Сұхбат нәтижелері бойынша отбасылық құндылықтар жетекші болып шықты (респонденттердің 50% -ында), екінші орында – материалдық әл-ауқат (субъектілердің 36%), үшінші орында – мансап (14% респондент).

Алынған эмпирикалық материал мазмұндық талдаудан өтті, бұл қыздардың ата-ана болуға дайындығын өзіндік бағалауды анықтауға мүмкіндік берді. Алынған нәтижелерге сәйкес, респонденттердің тек 12% ғана ата-ана рөлін ойнауға дайын деп атады. Ата-аналық функцияны орындауға дайын екендігінің дәлелі ретінде оқушылар: балаларға деген сүйіспеншілік (5%), бала тәрбиелеу қабілеті (2,5%), іні-қарындастарымен қарым-қатынас тәжірибесі (5,5%) айтылды. Респонденттердің 50%-ы өзін ата-ана болуға мүлдем дайын емес деп санап, пікірлерін жасымен (12%), жас балалармен қарым-қатынас жасау тәжірибесінің жоқтығымен (10%), психологиялық дайындықтың жоқтығымен (15%), тұрақты табыстың болмауымен (18%), мансап жасауға ұмтылумен (10%) түсіндіреді. Респонденттердің 38%-ы бұл сұраққа жауап беруге қиналған. Айта кету керек, субъектілердің көпшілігі болашақ ата-ана болуға қатысты өз ұстанымдарын нақты және толық дәлелдей алмады. Сауалнамаға қатысқандардың тек 5%-ы (сауалнама кезінде баласы болған) бала тәрбиелеу мәселелері бойынша білімінің жоқтығын көрсетті.

Ата-ана болуды баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз етудің қажетті шарты ретінде және адамның тұлғалық дамуының бір бөлігі ретінде түсіне отырып, сұхбаттың бірнеше сұрақтары ата-ананың негізгі функциялары мен болашақ ата-ана болуға дайындалу қажеттілігі туралы пікірлерді нақтылауға бағытталды.

Алынған мәліметтерді талдау респонденттердің 80%-ы болашақта балалы болуды жоспарлайтынын, 15%-ы жауап беруге қиналатынын, ал 5%-ы өзін ата-ана ретінде көрмейтінін (бірақ олар балаларды жақсы көретінін айтады) анықтады.

Теориялық және эмпирикалық зерттеулердің нәтижелерін қорытындылай келе, мынадай келесі түйін жасауға болады: ата-ана мәселесін әлеуметтік-психологиялық талдау қазіргі заманғы ата-ана мен бала қарым-қатынасы елеулі өзгерістерге ұшырап жатқаны анық байқалады, бұл тек жалпы мағынада ғана «ата-аналық дағдарысы» терминімен өрнектеледі.

Респонденттердің сауалнамасының нәтижелері олардың алдағы жақсы ата-ана болуға психологиялық дайындығы жоқтығын көрсетеді, тіпті психологиялық-педагогикалық бағыттағы студенттер арасында. Ата-ана болу тәжірибесі көптеген факторлардан тұратындығын ескере отырып, олардың ішіндегі ең маңыздысы-ата-ананың өз рөлі туралы прагматикалық көзқарастары, сондай-ақ қазіргі ата-ананың бұрын болған балалар мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынас тәжірибесі, отбасының балалар мен ата-аналар дағдарысынан шығуы үшін ата-аналардың болашақ ұрпақтарының психологиялық дайындығын оларда балалар пайда болғанға дейін қалыптастыру қажет.

Уақыт кеңістігіндегі алдыңғы ұрпақ пен қазіргі жастардың жалпы құндылықтар иерархиясы мен ондағы отбасы компонентіне салыстырмалы талдау жүргізер болсақ, орташа есеппен ағанда, 20-30 жастағылар осыдан ширек ғасыр, немесе тіпті 10 жыл алдыңғы аталған жас кезеңіндегілерге қарағанда әлдеқайда өзгеше. Ұлттық психология призмасымен қараған күннің өзінде, «Отызында орда бұбасаң, қырқында қамал алмайсың» деген халық арасындағы сөзде «орда бұзу» ұғымы өз ішіне адам өмірінің отбасылық саласында елеулі жетістікке жеткендігінің көрсеткіші ретінде анықталатын болған. Локалды деңгейдегі зерттеудің өзінде қазіргідей нәтижелердің алынуы алаңдатарлық дейтін болсақ, перспективада бұл тенденцияның сақталуы мүлдем дабыл қағарлық құбылыс.

Енді жағдаятты өзгертудің кешенді жолы ғана нәтиже беретінін ескерсек, күн сайын өзгерістерге толы болған, көпфакторлы қоғамдық сала тарапынан мәселенің шешімін табу бойынша жұмыс жасалған күннің өзінде біз қалаған өзгеріс өте көп уақытты талап етері анық. Сол себепті әлеуметтік институттар арасында білім беру саласын қоғамдық сана мен азаматтық қатынастарды реттеудегі қауқарлы құрал ретіндегі әлеуетін осы жолда пайдалану – біздің пікірімізше, ойға қонымды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Т.А.Гурко, Трансформация института родительства в постсоветской России, әлеум.ғыл.докт.дис.автореф. М., 2008. 48 б.
2. Е.В.Шамарина, Культурный смысл материнства в западноевропейской и отечественной философской мысли, филос.ғыл.канд.дис.автореф. Барнаул, 2008. 24 б.
3. Т.В.Скрицкая, Материнство как социально обусловленный феномен, <https://hpsy.ru/public>
4. Е.В.Кричевская, Историко-культурные представления о роли отца в российской семейной традиции, пед.ғыл.канд.дис.автореф. СПб., 2009. 24 б.
5. О.В.Гнезденева, Модели родительства и факторы их формирования в современной России, социологический анализ. әлеум.ғыл.канд.дис.автореф. М., 2007. 24 б.
6. Р.В.Овчарова, Родительство как психологический феномен. М., 2006. 496 б.
7. Б.К.Каирова, Д.С.Тойымбетова, Отбасылық өмір психологиясы: оқу құралы, Қостанай: ҚМПИ, 2016. 144 б.